Ч. 56 Субота 11 (23) марця 1895. Рік V.

Виходить у Львові що дня (крім недїль і гр. кат. сьвят) о 5-ій годинї по полудни.

Редакция і Администрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенєм оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

„Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в бюрі дневників Люд. Пльона і в ц. к. Старостах на провінциї:
на цїлий рік зр. 2·40
на пів року зр. 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:
на цїлий рік зр. 5·40
на пів року зр. 2·70
на чверть року зр. 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

Нужда в Турчаньскім повітї.

Може дехто з наших читателїв скаже або бодай подумає собі, що „Народна Часопись“ вже за богато розписала ся про нужду серед нашого селяньства; число за числом о нїчім не пише лиш о нуждї, а прецї то ґазета полїтична і повинна би трохи більше писати про нашу полїтику — чоловік мав би бодай на хвильку чим подразнити ся. Так нї, она все клепче своє про нужду; видко розлюбувала ся в нїй. — Так єсть, ми розлюбували ся — волимо сто разів писати про біду і нужду як про полїтику в народї, котрому ще дуже далеко до просьвіти а не то до полїтики, котрого навіть інтелїґенция потребує ще більше просьвіти і науки як полїтикованя, а не то саме селяньство, в котрім ледви який сотий уміє, і то дуже слабо, читати і писати. А впрочім біда і нужда серед нашого селяньства сто разів для нас важнїйші як пусте і безглузде полїтикованє. З ким і для кого будемо полїтикувати, як наші селяни зведуть ся на простих зарібників та розбредуть ся з торбами по сьвітї, як цїлими масами станують виносити ся до Бразилїї або куди-небудь инде? Як би ті, що нинї не знають нїчого лїпшого робити лиш заводити спори полїтичні, звернули свою увагу на біду і нужду в нашім народї і стали єму помагати, стали єго двигати з материяльного і морального упадку, то певно було би далеко лїпше. Тогди певно не неслись би такі голоси розпуки як ось той з турчаньского, тогди певно не кидали би наші селяни рідний край та не виносились би в сьвіт, куди їх очи несуть, не питаючи чи їм буде лїпше чи гірше, лиш коби не було так, як єсть вріднім краю. Ми для того не перестанемо вказувати на то, що для нас далеко важнїйша і пильнїйша річ занятися нуждою нашого народу, як вести таку безглузду і безцїльну полїтику, як многі наші столичні і провінциональні нїби то полїтики. Волимо писати про біду і нужду, як може заводити спори полїтичні з людьми, котрим до доброго зрозуміня і веденя полїтики ще дуже далеко.

Дивна річ, як всї, що говорять і пишуть про нужду в нашім народї, годять ся на єї причини. Ми поміщали голоси наших селян і начальників громадских, котрі роз'яснювали ті причини. Тепер же відозвав ся в „Дїлї“ голос інтелїґентного чоловіка дра Корнила Чайківского, котрий вказує, що ті самі причини, які зводять наших селян на біду і нужду н. пр. в Бобреччинї, в Надвірняньщинї, в Дрогобиччинї, зводять їх також і в турчаньскім повітї. Др. Чайківский так каже:

„В повітї турчаньскім страшний вигляд на будуче! Перед 30 лїтами були селяни в турчаньскім повітї богаті, а нинї не тілько що по більшій части зубожіли, але в многих селах випродали значну часть землї за пів-дармо жидам. Сьміло можна сказати, що в 72 селах тутешного повіта мають жиди по 200 моргів рустикальних ґрунтів — то значить 14.400 моргів в цїлім повітї. І що-ж супротив тої утрати значить, коли селяни десь не-десь куплять двірского ґрунту кілька сот моргів? Причиною того єсть тут темнота, легкодушність і піяньство селянина.... (А чи не то само кажуть панове начальники громад з Фраґи і Хмелївки в наших дописях? — *Ред.*)

„Найбільшого спустошеня доконало піяньство, бо де панує тверезість, як в Комарниках і Краснім, там селяньство статочне і вміє землю шанувати. В инших селах ґрунт не має у селянина вартости — многим оподаткована земля єсть по просту тягаром, бо що она уродить, то з'їдять, а на засів і на податок продають помалу по куснику ґрунту, доки всьо не випродадуть. Тепер є вже в повітї халупники, яких давнїйше тут не бувало. На жаль треба сказати, що вивласнюванє селян цїлком не перестає, але поступає в проґресиї ґеометричній, бо лихварі множать ся, мають гроші і скуповують ґрунти, які їм селяни продають за безцїн. Будучі парохіяни в повітї турчаньскім — з виїмкою хиба кількох отверезівших сїл — будуть складати ся з робітників та халупників.

Сумний се вигляд для рускої народности і для рускої церкви, тим сумнїйший, що в повітї майже нїчо не робить ся, щоби тую хоробу спинити. А прецїнь можна би бодай в части зло усунути, коли би інтелїґенция тутешна завдала собі працї над отверезїнєм народу. 72 сїл пропивають річно найменше 100.000 зр. Коли би отверезїнє переведено бодай на половину, лишилось би 50.000 зр. межи селянами. Цифри найлучше говорять! — Другим дуже радикальним средством єсть поміч судова. Уряди приходскі і громадскі повинні доносити о легкомисних людях судови і просити, щоби їх узнано марнотратними. Узнаний за марнотратного не може вже анї довгів робити анї ґрунту продати. В той спосіб можна немало ґрунту спасти від чим раз більшого переходу в лихварскі руки.

Позаяк нарід в повітї турчаньскім не має сили відпорної, то було би дуже користно для повіта, коли би в тутешних селах поселювали ся Лемки, котрі є енерґічнїйші і більше роботящі від Бойків, а землї у себе мають мало. Вправдї цїлих ґрунтів не можна тут купити,

8)

Души на відлетї.

З памятника молодого лїкаря.

Новеля Мариняна Ґавалєвича.

(Дальше).

Ґерда опамятав ся, відітхнув тяжко, але скоро і глубоко, і з виразом лиця, котрого до кінця житя не забуду, зробив такий рух, як коли-б наміг ся стати на ноги.... Я підбіг до него, піддержати єго.... Спер ся на моїм плечи і ті бідні єго згрубілі, як колоди, безобразні колїна почали тремтїти, силоміць згинати ся і пробували доконче клякнути на земли.

Хотів в покутничій поставі грішника приняти відвідини Спасителя свого, але страшний біль мусїв єго здержати від того, бо глянув на мене з великою мукою і безнадійно, зойкнув з розпуки і як би нарікав та оправдував ся заразом, голосом сльозавим, бідним, жалїсним і покаяним сказав до мене:

— Не можу!...

Я підсунув єму під колїна підніжок і піддержував так єго в тій позициї напів навколїшках.

Похилив голову аж на груди і покорившись перед Всемогучим, що зближав ся до него, повтаряв:

— Боже, будь милостив менї грішному!

Дзвінок дзвенїв уже в передній комнатї, за хвилю увійшов сповідник зі сьвятими тайнами.

Хорий дивно якось споважнїв і нагло успокоїв ся.

Разом з Банасьовою посадили ми єго на фотелю, бо сам сьвященик зажадав того, мимо опозициї Ґерди, і ми вийшли, замикаючи дверї за собою.

Остав ся лиш сам зі сьвящеником і сповідав ся.

З пів години тягла ся та сповідь остатна і молитва покаяного грішника.

Через той час я ходив по улици і ждав.

Вкінци вийшов сьвященик, а Банасьова прибігла до мене з вісткою, що пан просить.

Я застав єго блїдого з вогкими очима, але з лицем випогодженим, спокійним, як би єму остатний тягар упав з серця.

— Як же маєтесь, добродію? — спитав я єго.

— Як по розмові з Господом — відповів.

— Може би тепер розібрати ся?... Одежа давить вас; так невигідно.

Махнув головою.

— Не треба.... вже не довго — відповів виразно, з резиґнациєю — небавом скінчить ся.

Я взяв єго за пульс; був слабий, хоч я сподївав ся більшої утоми.

Ще нинї мабуть смерть єго оставить; ніч пережиє. Дав я єму каплї на скріплене; чкавка знов почала єго мучити. Не хотів в жаден спосіб розібрати ся і перенести на ліжко.

— Не мучте мене — відповідав на всї намови — менї так добре.

Отже й остав ся так у тім фраку і білій краватцї на своїм фотелю, дрімаючи і спочиваючи, як коли-б тілько ждав на труну, в котру міг би сам покласти ся.

Ще того не доставало!... хоч менї здає ся, що та єго резиґнация і освоєнє зі смертю здобули би ся і на такий оріґінальний конець.

Я не знав і не здогадував ся, що чоловік у такій недузї може задержати тілько духової рівноваги і так собі нїчого не робити зі смерти, значить, що она прийде.

Банасьову лишив я при нїм пильнувати; ніч буде певно тяжка, бо конанє зачне ся мабуть незадовго.

Так менї жаль старого!... майже привик до нього за тих кілька тижнїв і менї буде сумно, як по добрім знакомим.

Може длятого, що то мій перший пацієнт і до того незвичайний чоловік.

Мушу че....

. . . .

Нинї над раном добрий Ґерда помер.

Саме шеста година вибила і дзвонили на молитви, коли віддав Богу душу.

Мир души доброго чоловіка!... бо добрий був, дуже добрий, і чесне серце мусїло бити в тім біднім самітнику, що відсунув ся від людий і сьвіта....

але поселивши ся, можна за кілька літ легко і дешево накупити і по кількадесять морґів ґрунту. (Морґ лішпої землі по 80 до 150 а гіршої по 10 до 50 зр.). Отже для людий роботящих есть тут будучність, тим більше, що в повіті есть кілька тартаків, де бувають зарібки. Найбільше землі можна купити в селах Бітля, Ботелка нижна і вижна, Яворів, Висіцко нижне, Тарнава нижна, Яблінка нижна, Присліп, Шумяч. Отже не потребує еміґрувати до Бразилії, хто тут хоче працювати.

Перегляд політичний.

На вчерашнім засіданю Палати послів відповідав міністер ґр. Шенборн на інтерпеляцию пос. Шаманека в справі занедужаня кількох арештованих омладиністів і сказав, що то не правда, будьто би котрий з них занедужав. Шаманек домагав ся відтак дискусиї над відповідию міністра, але палата відкинула его внесенє. В дальшій дебаті ухвалено проект реформи податкової аж до §. 38. Пос. Адамек поставив відтак пильне внесенє, щоби постійна комісия промислова виготовила новий закон промисловий і предложила проект на осінній сесиї. Палата послів відкинула пильність сего внесеня.

В угорскій палаті панів вела ся вчера дебата над свобідним виконуванєм практик релігійних, але коли приступлено до голосованя, що відбувало ся серед великого крику, не можна було сконстатувати, кілько було голосів за і против, бо кожда партия кричала, що має більшість. Аж на вечірнім засіданю сконстатовано, що против закона і за ним було по 119 голосів. Президент палати мав для того заявити нині, що нове голосованє відпаде, позаяк він буде голосувати за законом.

Великого шуму наробила тут брошура видана бувшим президентом міністрів, Пірочанацом, в котрій він порівнує відносини Сербії за автократичного пановання кн. Михайла з теперішним парляментаризмом і виказує, що Сербія осталась дуже по заду. Він оголошує в брошурі факт, що кн. Михайло не хотів іменувати Миляна Обреновича своїм наслідником, бо мав о нім то переконанє, що Милян не буде дбати о добро краю. Се мабуть була й головна ціль брошури.

З Сімоносекі доносять, що там приїхав вже хіньский посол Лі-Гунґ-Чанґ і в порті повитано его з великою парадою. Він поїхав зараз до палати Мутсу Гіта, де відбувала ся вступна конференция, маюча приготовити формальности до заключеня мира.

Новинки.

Львів дня 22 марця 1895.

— Фахове образованє шевців. Після розпорядженя краевої комісиї для справ промислових отворено в краевій шевскій робітни в Угнові специяльний курс науки виробу обуви для армії і поступового шевства (наука крою після кутової системи, наука брати міру і робити копита). На сей курс принято 40 майстрів шевців і учеників, поручених по найбільшій части громадами з Копичинець, Тернополя, Збаража, Золочева, Комарна, Городка, Дрогобича, Колачиць, Гологір, Кристинополя, Мостів великих, Нароля та з повітів равского, сокальского, чешанівского, золочівского, брідского, снятиньского, коломийского, дрогобицкого, ланцутского і мілецкого. Прибувших дня 7 марта шевців і челядників повитав іменем міста бурмістр Кукиз і ад'юнкт судовий Дидушиньский.

— Лихвар. Про того лихваря Хаїма Гохмана, що втік недавно з арешту в Станіславові, розказують таке: Жив перед кількома літами в Петранці калуского повіта статочний і тверезий ґазда Данило Каратник. Мав до 20 морґів поля, воли, корови, хліба і иньші статком і проживав собі в гаразді, а навіть став радним громадским і „вторим“ старшим братства церковного. В тім часі, перед девяти роками прийшов до Петранки бідний жидок Хаїм Гохман, той сам, що по засуді утік з вязниці. Він тогди повернув з Румунії, куда був утік, як суд виточив против него слідство о убийство одного господаря в Петранці. Коли свідки повмирали і справа задавнила ся Хаїм Гофман своїм приїздом знов ущасливив Петранку. З-разу жебрав з нужди, а селяни, забувши на его злочин, запомагали его милостинею. Пізнійше з малої торговлї покладками зачав Хаїм Гохман порастати в піре, і впросив ся до Данила Каратника в комірне, бо Данило мав дві хати. І чи повірив би хто, що той бідак Хаїм Гохман за один рік став співвластителем цілого ґрунту Данила Каратника, розпоїв его до безпамяти, всї купна і продажи робив з ним, коли его добре упоїв, а в шість літ пізнійше став уже співвластителем звиш 30-морґового господарства, мав склеп, робітню шевску, кількадесять штук рогатої худоби і заложив свою сіть лихварску на ціле велике село Петранку!

— З нужди. Сего тижня у Відни знов погиб один чоловік з нужди. Старий уже був, мав 69 літ, звав ся Шиндлер. Мав на Оттакрінґу склеп, котрий приносив ему так мало доходу, що небавом сподівав ся руїни. Кревні помагали ему кілька разів, але то не на довго вистало. А ту не було з чого удержати родини. Старший син его Кароль також не міг найти роботи і мимоволї був тягарем для батька. Батько був дуже добрим чоловіком і мужем, а таки під впливом нужди повстала в нім страшна гадка, увільнити родину від тягару, за який уважав себе і сина. Вибрав хвилю, коли син писав і стрілив ему в голову. Зранив Кароля тяжко, але він ще міг збігти до склепу до матери, дати вістку, що батько готов себе життя позбавити. І справді, коли всї вибігли на поверх, батько лежав уже неживий, застрілив ся. Лїкар вийняв синови Каролеви кулю; Кароль буде жити, а батько вже справді не буде тягарем для родини.

— Весна вже після календаря зачала ся, але покищо добрий кожух лучше гріє від сонця. Вже то зиму мали ми сего року порядну. На Висли леди сплыли, та мусять їх розбивати, щоби вода не залляла землі. Днїстер також не подарує свого.

— Клопіт з рекрутом. Між рекрутами, котрі розпочали в осени службу в пруским полку гренадиерів в Берлині, був якийсь Тенерт, менонїт. Як звістно, придержує ся тота секта строго припису, що чоловікови не можна уживати оружя а навіть его дотикати ся. Отже Тенерт не хотів взяти карабіна до рук вже при першій вправі, помимо того, що начальство, передвиджуючи се, вислало до него капелана Ґанса, котрий дармо намавляв новобранця до послуху. Коли капітан Утман візвав новобранця три рази перед фронтом компаниї, щоби взяв карабін і коли сей відмовив, засуджено его на два місяції вязниції. Перед двома тиждням відсидів Тенерт кару і его відослано до полку. Два дні уживали его до послуг в касарни, на третій день візвано его до вправ на подвірю. Візваний відмовив і сим разом послуху. Тогді відчитав капітан торжественно перед компанією приписи, пояснюючи рекрутови, що его поступок есть одним з найбільших злочинів, якого вояк може допустити ся. Нічо не помогло і менонїт станеще раз перед военним судом. Припускають, що суд і сим разом примінить до Тенерта лагодячі обставини, так що він не потерпить більшої карп на 4-місячну вязницю. Але

Вчера перебив мені писанє хлопець від шевця, що мешкає в подвірю коло Ґерди; прислала его Банасьова, щоби я зараз прийшов, бо старому гірше. Сама боялася ся відійти, щоби не помер не при нїй.

Я покинув все і пішов; цїлу ніч просидів коло него. Помер на моїх руках....

Нехай троха утихомирю ся, спічну, то собі ті остатні хвилї его спишу, не так для себе, як для Юзя Шляркевича, котрий повинен їх знати і памятати свого добродія до кінця життя....

. . . .

Поховали ми его нинї аж на Бруднї; одна могила більше прибула на тих пісках, що виглядають, як пустиня смерти.

Казав собі справити як найдешевший похорон, на котрий призначив тілько двайцять рублів; караван з одним конем і соснова домовина. Я мусів вволити его волю.

За трумною ішло нас через цїлу дорогу тілько четверо: я, Левоньский, Шляркевичева і Банасьова.

Хтож мав більше йти? — нїкого ту не мав з родини а з давних приятелів і знакомих якось нїхто не прийшов, бо й не знали певно, що аж тепер помер.

Вважали его небіщиком вже давно.

Такі самітні життя спадають тихенько, як звяле листе з галузя в осінну непогоду; нїхто не бачить сего і не чує і найчастїйше не уважає, що чогось не стало на тім величезнім дереві людскости.

Левоньский розплакав ся, Шляркевичева молила ся, коли домовину спускали у могилу, а Банасьова, думаю, була троха пяна, бо „хробака“ певно залляла якою чаркою; лементувала за голосно і всїх нас по руках хотіла все цїлувати, Бог знає за що і для чого.

І так нема вже Ґерди....

Але остане ся по нім добра память і пожиток, коли з того Юзька що виросте.

Правда, треба то все записати докладно, порядно, від початку.

Отже, коли мене тодї в ночи закликали до него так нагло, я йшов пересьвідчений, що прийде ся ему тілько замкнути повіки і списати картку посмертну.

Однак я застав его на тім самім фотелю, в котрім лишив его дрімаючого, в тій самій фраковій одежі, в котрій пішов у домовину, майже в тій самій позициї.

Сьвічки догаряли при нім на столї, а Банасьова присіла під печею і ждала....

Був при памяти, тілько очи гасли ему що хвилї і лице принимало сю краску сїросиню, землисту, що то покриває чоло і лице схорованих людий перед смертию.

Пізнав мене від разу і повитав якимсь вдячним, лагідним поглядом.

— Ти прийшов? — шепнув. — Не бажав я вже, щоб ти трудив ся ту для мене, бо нема вже по що, але хотів з тобою попращати ся.... подякувати, що ти старого не покидав.

— Адже то мій обовязок — сказав я.

— Що за обовязок!... пильнувати трупа!.. — відізвав ся, хоч ему очивидно трудно було говорити, бо духота залягала груди.

Я післав Банасьову з рецептою до аптики, щоби принесла ще якийсь лік, усмиряючий болї, що ему допікали.

— Не варто.... не варто — повтаряв, почувши мої прикази бабі, щоби скоро вертала.

Коли вийшла, дав мені знак, щоби я підійшов до него, бо голос ему слабнув.

— Ту, в шуфлядцї є ключик від бібльотеки — сказав — вийми.... отвори.... там.... на горішнїй полицї.... пулярес...

Я здогадав ся, що хоче, аби ему подати.

Отвираю шафку з книжками; запах зїля і старовини долетів до мене. На самім верху в кутику, межи фоліяли втиснений, лежав старий сафіяновий пулярес, звязаний простим шнурком.

Я виняв его і подав хорому.

Руки ему тремтїли вже так, що не міг ними удержати пуляреса.

— То мій цїлий маєток — почав говорити, силуючись на мову виразну і докладно вимавляв кожде слово — остатки вже тілько.... але все ще повинно бути звиш.... два тисячі.

— Розумію; щож кажете, добродію, з тим зробити?... — спитав я, не здогадуючись, чого хоче.

— Возьми... возьми то... для того малого.

— Для якого малого?...

— Ну... того ... скрипака.

Мені здавало ся, що не добре чую. Такого запису не міг же я сподївати ся для Юзя; а то звідки?... адже не знав его, не бачив нїколи; тілько з моїх оповідань знав про него.

А він думав, що не каже досить виразно, і повторив:

— Возьми то для того малого скрипака... тої швачки, знаєш?...

— А то на що?...

що дальше? Бо коли би відмовив новобранець послуху ще третій раз, тогді ждала би его вже кара смерти. Дневники припускають, що сю справу полагодить може специяльне кабінетове розпорядженє цїсарске.

Господарство, промисл і торговля.

Товари корінні.

(Дальше).

6. Імбір.

Найзвичайнїйшим побіч перцю і найдешевшим корінем есть імбір, але его уживають вже що раз менше. Імбір есть коряком (позвучим корінем, як н. пр. у нашого татарского зїля) з ростини, що належить до т. зв. стебичів або корінних лїлій, а котра росте скрізь в полудневій Азиї. Корняк той есть иноді трохи сплющений і розходить ся в кілька галузок, задля чого такий імбір називають лабатим. Смак імбіру есть сильно корінний, пекучий, а запах лагідний.

Роди і сорти імбіру. Скоро ростина відцвите і стане трохи усихати, копає ся коріне, полоче ся, парить ся кипятком і сушить ся відтак на сонци. Тим способом одержує ся рід імбіру, званий чорним. Чорний імбір есть властиво брунатний або темно-сивий, має зверха поморщену шкіру, а в переломі есть роговатий, від того, що мучиця в нім заміняє ся на клейстер. Обмитий і обібраний з верхної шкірки корняк дає другий рід імбіру, званий білим. Білий імбір есть зверха і в середині білаво-жовтий, а в переломі мучний. Для наданя ему ще яснїйшої барви мочать его у вапнянній воді. Коли імбір перекроїти, то видко в нім жовтаві і брунатнаві точки; то суть ті клїтинки, що мають в собі олієць, котрий надає ему смаку і запаху. — Після походженя розрізняємо слїдуючі важнїйші сорти: хіньский, необираний, сиво-брунатний; цейльоньский, малий, круглавий, обираний, в переломі мучистий; — японьский, найлїпший, великий, куснї плоскі, обирані, в одну сторону лабаті, смак і запах сильні, барва в середині ясно-жовта; — барбадоский, з острова Барбадос в Америцї, найбільший, не обираний.

Ужиток імбіру, его фальшоване і торговля ним. Імбіру уживають найчастїйше таки в тих краях, де его продукують. В Европі уживають его найбільше в Англії, де его додають також і до пива. У нас додають его для запаху до тїста. Яко лїк уживають імбіру від здутя. У всхідній Азиї, в Хінї, а також і в Америцї розкраювують молоде коріне, мочать у воді, а відтак заварюють в цукрі і продають під назвою „кандизованого імбіру“. Добрий імбір повинен бути тяжкий, без червоточини, не деревистий, сильний в запаху і чистий. Імбіру в куснях не фальшують, але за то частїйше буває фальшований товчений імбір: до него додають для закраски куркуми, для острійшого смаку — каєньского перцю, а для наданя ему ваги — всїлякого мінерального пороху. — Торговля імбіром в Европі тепер значно зменшила ся; найбільшим ринком для неї есть ще Льондон.

7. Сьвітлушка або куркума.

До того самого рода, що імбір, належить і ростина, котра дає нам загальне звістне у нас коріне: сьвітлушку або куркуму, котрої наші сільскі ґаздинї уживають до паски, щоби її надати жовтої барви, а заразом корінного смаку і запаху. Куркума (назва ся есть індийска) або сьвітлушка (ся руска назва пішла може від сьвітлої барви, якої се коріне надає тїсту, або від того, що его уживає ся найбільше на сьвітле Воскресене) росте скрізь в полудневій Азиї і має долонястий, помаранчево-жовтий корінь з білими волокнистими корінцями. Корінь сей має в собі твориво, зване куркуміною, котре дає жовту краску. Куркуми уживають головно до крашеня таких річий, в котрих не розходить ся о велику тревалість краски, як: до крашеня тїста, масла, сира, лїкерів і т. д.; давнїйше уживано еї також яко лїк. В торговли приходить куркума або цїла яко корінь, або потовчена на муку. Найлїпша куркума приходить з Хіни, Бенґалії і Яви, а головними ринками для торговлї нею в Европі суть Льондон, Амстердам і Гамбурґ.

8. Шафран.

Найдорожшим, а мимо того у наших селян дуже улюбленим і часто, особливо в часі великодних сьвят, уживаним корінем есть шафран. Єсть то, як зараз побачимо, часть цьвіту з ростини, котра первістно росла в Персиї і Малій Азиї (назва „шафран“ есть походженя арабского) а котру відтак в часах хрестоносних походів принесено до Европи, де еї і до нинї в декотрих сторонах управляють. Шафран належить до тих ростин, що і его побратим, „шафран весник“, званий в Коломийщинї також „бриндушкою“, та наш коситень. Цьвіт шафрану есть долом рурковатий а в горі розділює ся на шість платочків котрі бувають в споді в рурочці біляві, а більше в горі — ясно-фіолетові з темнїйшими жилочками. Із середини рурковатої оцьвітини виходять три пиляки, а посеред них есть стовпик, котрий кінчить ся трома довгими платковатими знаменами помаранчевої краски, скрученими в лїйку. Ось тоті знамена або лїйковаті ниточки на стовпику в цьвітї дають нам то коріне, котре в торговли називаємо шафраном. Коли-ж зважимо, що з одної цибульки виростає лиш один цьвіт, а той дає нам лиш три тонесенькі ниточки коріня, а дальше, — що на один фунт сухого шафрану треба зірвати яких 60 до 100 тисячів цьвітів і з них виймати відтак осторожно згадані лїйковаті ниточки на стовпику, — то можна легко зрозуміти, длячого шафран так дорогий. Длятого то й пішла у нас приповідка: „купити чогось як шафрану“, значить ся, за дрібочку чогось заплатити великі гроші.

Продукция шафрану і его сорти. Шафран управляють нинї цїлими ланами в долїшній Австриї головно коло Мельк і Кремс, але управа его там тепер значно зменшила ся; відтак на Угорщинї коло Темешвару, у Франциї коло Орлеану, в Іспанії і Італії, в Туреччинї і Єгипті. Шафран зачинає цвисти в серпню, а коли розцвите ся, зривають з него цьвіт та вищипують згадані вже лїйковаті ниточки, довгі на 2 до 3 центіметри, разом з кусником стовпика; екладають їх на папір або сита, і сушать на слабім огни; по висушеню відривають ще від них згадані куснї стовпика (товар добірний), або лишають їх (товар натуральний) і пакують в деревлянні або бляшанні коробки по 30 до 80 фунтів. — Найважнїйші сорти шафрану суть слїдуючі: 1) Шафран австрийский, найлїпший, товар добірний, бо кінчики стовпиків від него відщипані, а лїйковаті, темно-червоні знамена его ледви що ще держать ся разом в споді; — 2) шафран француский, товар натуральний, бо лїйковаті знамена мають в споді ще й кусень стовпика, барва товару есть тогди двояка: знамена суть темно-червоні, а кінчики стовпиків жовті; — 3) шафран іспаньский, подібний до француского, буває часто фальшований і продає ся за француский; 4) шафран всхідний, буває всїлякий, і дуже добрий і дуже лихий; можна сказати, що загально буває то найгірший товар — маса з всїлякої мішанини, запаху дуже слабого і майже не пускаюча нїякої краски, особливо тогди, коли есть ще заправлена цукром.

(Дальше буде)

ТЕЛЕҐРАМИ.

Відень 22 марця. На стациї Прінценсдорф на зелїзници Відень-Зальцбурґ настала підчас пересуваня ваґонів експльозия котла на льокомотиві, при чім один чоловік погиб, а одного покалічило.

Петербург 22 марця. Цариця-вдовиця виїхала до Данії.

Париж 22 марця. Президент Фор принимав кн. Аосту на приватній авдиенциї, а відтак ревізитував его.

Каїро 22 марця. Кедив іменував Слатина-бех пашою. (Слятин-бей есть з роду Віденцем і був через десять лїт в неволи у Магдія в Омдурманї, в Суданї, звідки удалось ему тепер утечи).

— „Правда“, вістник полїтики, науки і письменьства, виходить тепер два рази на місяць, 15-ого і 30-ого, складає ся з півпята аркуша друку на місяць, а мимо того коштує на рік тільки 4 зр. Адміністрация „Правди“ находить ся у Львові, при улици Академичній ч. 8.

Надіслане.

— Най має... за що вчити ся і най... не марніє... в біді... Розумієш?...

Серце в менї забилось із зворушеня, радости і дива. Я держав в руках сей несподїваний запис старого дивака і сльози мав в очах; слова не міг я найти...

— Менї вже і мілїони на нїчо не здадуть ся — говорив дальше — а він... бідачиско... може собі будуччину за се купить... Зроби, як думаєш... дай все, або виплачуй частями... То буде стипендия... для него.

— Адже ви его, добродїю, навіть не знаете? — замітив я.

— То нїчо... знаю від тебе... Бідний... то досить. Хтож ему поможе?... Впрочім треба чимсь пожиточним закінчити житє. Сьвященик... сьвященик сказав менї нинї мудре слово, що... житє пусте, без заслуги, то як той... закопаний... талант з евангелії... Не досить бути не шкідливим в житю... треба бути пожиточним. А я жив, як... борсук в ямі, сам тільки з собою... нї для себе, нї для кого... Таке житє то гріх. Христос засудив на спаленє смоковицю, що овочів не родила... Так, так... на спаленє житє безхосенне, на спаленє!...

Та думка, піддана ему очевидно сповідником, зворушувала его і одушевляла тепер, коли еї розбирав у мозку, що працював остатними силами.

— Возьми... возьми... і дай біда... бідакови — говорив задихавшись, як би наглив до доброго вчинку, подиктованого ему милосердем і співчутєм для людскої недолї.

— Мо.... молодому.... при.... придасть ся! — шепотів — тільки.... нехай.... нехай на добре ужиє. Пильнуй сам, пильнуй сам, бо то тво.... твоя заслуга...

Я нахилив ся інстинктовно і поцїлував его в плече, так мене щось попхало до того. Звернув на мене очи і глянув, як би здивований, але унятий сим доказом вдячности і признаня з моєї сторони.

Розжалобило се его, бо его рука, дуже тремтячи і кидаючись неспокійно, зближила ся до моєї і спочила на ній, зимна, жовта, як з воску, а на устах ледви явило ся слово:

— Мій.... мій....

Не доповів, але я чув, що хотїв щось добре для мене сказати.

Я дякував ему сердечно і горячо за себе і за малого Юзя та прирікав заняти ся ним, а волю его пошанувати, щоби сей учинок людский не змарнував ся.

— Коли з хлопця буде артист — говорив я — то тільки з ласки і доброти вашої. Такий запис принесе ему щастє.

— Дай Боже!... дай Боже!... — шепотів і видко було, що та думка робить ему приємність.

Розмова зі мною немов давала ему пільгу моральну. Було кілька хвиль таких, що чув ся сильнїйшим і болї зовсїм его покидали.

— Тепер менї добре — говорив — нїчо менї не долягає.... О, тепер хотїв би я уснути, і був би конець.

(Конець буде.)

За редакцию відповідає Адам Кравецкий

З друкарнї В. Левиньского під зарядом В. І. Вебера.